

Hoe gaat LTO Noord om met de integratie zonne-energie en landbouw?

Standpunt West-Nederland Zon op Land

LTO Noord regio West is in eerste instantie tegenstander van het inzetten van landbouwgronden voor zonnevelden of andere vormen energieopwekking.

Hieronder is op hoofdlijnen beschreven waarom wij vinden dat zonnevelden op landbouwgrond niet te combineren zijn met de ambities van de landbouwsector, nu en in de toekomst.

Afgelopen jaren zijn verschillende argumenten aangedragen tegen de aanleg van zonnevelden op agrarische gronden. Deze argumenten zijn veelal gestoeld op behoud van de bestaande agrarische sector en het blijven 'voeden van de wereld'. Met de huidige (maatschappelijke) opgaven verandert het landbouwsysteem, mogelijk richting een meer kringloop georiënteerde sector. Hierdoor zijn de afgelopen jaren verschillende nieuwe argumenten belangrijk geworden.

Maatschappelijk gedragen ontwikkelingsruimte

In verschillende regio's van LTO Noord worden aanvragen ingediend voor zonnevelden, ter grootte van een halve hectare tot zelfs tientallen hectares. Deze aanvragen, soms al geaccordeerd door het bevoegd gezag, geven echter geen beeld van de maatschappelijke acceptatie. Burgers en omwonenden voelen een vorm van landschapspijn bij het volleggen van groene gronden voor energie. Deze maatschappelijke weerstand is in sommige gevallen op te lossen door het laten participeren van burgers (indien mogelijk) bij dergelijke projecten. Toch blijkt in veel gevallen dat omwonenden tegen deze energielandschappen zijn. Afgelopen jaren hebben verschillende onderzoeken, waaronder in Utrecht, dit beeld bevestigd. Ontevreden inwoners zijn veelal oplettender welke stappen in het landelijk gebied dán genomen worden. Hierdoor kan weerstand ontstaan tegen intensivering of opschaling van het landbouwbedrijf. Een ontwikkeling die voor onze leden zeer onwenselijk is.

Behouden van productieruimte voor duurzame voedselvoorziening!

Het is te allen tijde voor LTO Noord van groot belang om duurzame voedselvoorziening mogelijk te maken. In essentie moeten de kringlopen (ook naar aanleiding van de kringloopvisie van minister Schouten) binnen de grenzen van de capaciteit van de aarde worden hersteld en de waarde die wordt toegekend aan onder meer grondstoffen (biomassa), bodem en omgeving (landschap) moet worden herzien.

Dit wordt een enorme uitdaging. Niet alleen vanwege de uitputting van grondstoffen maar ook omdat we voor ons voedsel geen alternatief hebben. We zijn aangewezen op onze bodem en zee! Dit wordt ook benadrukt door prof. dr. Imke de Boer, hoogleraar Dierlijke Productiesystemen van Wageningen UR: "Voor energieopwekking zijn alternatieven voor handen, voor ons voedsel niet! We hebben onze landbouwgrond hard nodig voor de transitie naar een duurzamere, meer circulaire voedselproductie."

Kwaliteit van ons landschap en bodem

Ons landschap heeft een kwaliteitsimpuls nodig. De bodemvruchtbaarheid en biodiversiteit moeten versterkt worden. Er zijn veel initiatieven en projecten in de regio die zich hier actief op richten. Het plaatsen van grote oppervlaktes zonnepanelen draagt hier echter niet aan bij. "Niets is namelijk zo permanent als een tijdelijke bestemming", zegt ook Berno Strootman, Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving. En: "We moeten nu eerst echt andere stappen zetten, in plaats van nu al na te denken over zonnecentrales op waardevolle landbouwgrond."

Zonnepanelen hebben een economische levensduur van ongeveer 25 jaar. Volgens het Louis Bolk Instituut duurt het nog eens zo'n 25 jaar voordat bodemkwaliteit en bodemleven weer hersteld zijn. Zonnepanelen in de wei plaatsen is makkelijk, maar ook het laatste wat we moeten doen. LTO Noord wil de kwaliteit van onze bodem en het leven

daarop zo veel mogelijk behouden met het oog op de landbouw in de toekomst. Klimaatverandering zorgt voor extremere regenval en de gronden onder zonnepanelen zijn onvoldoende in staat om grote hoeveelheden neerslag in korte tijd op te nemen. Hierdoor neemt het risico op een overvloed aan water toe en daarmee gemoeide misoogsten op naastgelegen akkers. Ongeacht of het percelen in eigendom zijn of van collega-ondernemers, kunnen de (financiële) effecten groot zijn.

Klimaatafspraken Landbouw

De landbouw heeft als opdracht gekregen om de CO₂-emissie met 3.5 Mton te verlagen. De ambitie van de landbouw is zelfs groter als voorwaarden passend bij deze ambitie door de klimaattafelpartners worden ingewilligd ('work in progress'). Eén van deze voorwaarden is kringlopen, bodemvruchtbaarheid en biodiversiteit te verbeteren. Het kan niet zo zijn dat de landbouw deze ambitie niet waar kan maken omdat er honderden hectares landbouwgrond verdwijnen voor vestiging van zonnenvelden. Overigens: de landbouw is de enige sector in Nederland die de klimaatdoelstelling voor 2020 ruimschoots haalt en is al betrokken bij bijna de helft van alle duurzaam opgewekte energie.

Verschillende partijen zijn van mening dat biodiversiteit rondom en onder zonnepanelen verbetert vanwege minimale bewerking van de grond. De eerste jaren bevat de onderliggende grond voldoende nutriënten om natuur een kans te bieden zich te ontwikkelen, de daaropvolgende jaren neemt deze bemestende waarde af waardoor er mogelijk nog een tussenfase van kruidenrijk mengsel onder de panelen ontstaat.

De jaren daarna, als de gronden onder de panelen verdroogd zijn, de nutriënten zijn opgebruikt en het bodemleven weinig tot geen activiteit vertoont, vermindert de diversiteit aan leven van dieren en planten en verdwijnt uiteindelijk.

Grondprijzen

De claims op geschikte locaties voor zonnenvelden jagen de grondprijzen verder omhoog. Dat maakt het bijvoorbeeld voor jonge boeren moeilijker om het ouderlijk bedrijf over te nemen. Het probleem van vrijkomende agrarische bebouwing zal hierdoor alleen maar toenemen. LTO Noord ziet de grondprijzen niet alleen als bedreiging voor overname van het ouderlijk bedrijf. Het landbouwbedrijf wordt in totaliteit meer waard door de aanwezigheid van een zonnenveld (vaste activa op de balans neemt toe) waardoor de prijs van overname significant stijgt.

Opslag nog nauwelijks mogelijk

Opslag van zonne-energie is nu nog nauwelijks mogelijk. Zonnepanelen leveren in de winter veel minder energie dan in de zomer. In de zomer zijn er veel meer uren zon en straalt deze intensiever. Er is dan veel meer energie. Deze piek moet weggewerkt worden door het elektriciteitsnet. Hoe meer zonne-energie, hoe meer kolen- en gascentrales stand-by moeten staan.

Veel agrariërs produceren nu al met zon-op-dak energieneutraal voedsel. Maar in de winter wordt er door de panelen te weinig opgewekt, dan ontvangen zij energie vanuit het net. Als er in het landelijk gebied aanvullend zonnenvelden bijkomen met een enorme piek in de zomer, moet ook deze piek worden weggewerkt door het elektriciteitsnet. In Duitsland worden zonnepanelen in sommige gebieden reeds afgetopt op een maximale levering van 80% omdat het net de energie anders niet kan verwerken bij veel zon. Laten we onze landbouwgrond niet opgeven voor zonnenvelden als er nog geen opslag voor is en daardoor bovendien zon-op-dak-initiatieven minder rendabel worden gemaakt.

Naar verwachting worden in de toekomst (binnen enkele jaren!) transportbeperkingen voor duurzame energie in Nederland opgelegd. Dat kan betekenen dat bestaande zonnenvelden daarmee ook minder energie mogen terugleveren.

Hoe moet het dan wel?

Windmolens

LTO Noord regio West is van mening dat door middel van windmolens op een goede manier duurzame energie kan worden opgewekt, mits er lokaal draagvlak voor is. Door burgers en ondernemers lokaal de mogelijkheid te bieden financieel te participeren, kan het draagvlak voor windmolens wellicht worden vergroot. Deze maatschappelijke participatie is vooral van toepassing voor de grotere windmolens van ruim 1 MW. In West-Nederland wordt toepassing van kleinschalige wind (boerderijwind) gestimuleerd.

Grote windmolens met een ashoogte van meer dan 100 meter zijn vanuit oogpunt van opbrengst en kostenefficiëntie het meest interessant. Op locaties waar grote windmolens geen optie zijn, zouden ondernemers ook kleine windmolens met een ashoogte van maximaal 20 meter kunnen plaatsen.

Door een combinatie van zon en wind realiseert een bedrijf een stabielere energieproductie. Hierdoor kunnen bedrijven tot zo'n 60% van de energie die ze opwekken meteen zelf verbruiken. Met alleen zon blijft dit percentage rond de 30% steken. Met een combinatie van wind en zon kan er op een bestaande aansluiting dus meer elektriciteit geproduceerd worden. Een groot voordeel is dat het netwerk minimaal belast wordt. Slechts in 3% van de tijd geeft een combinatie van zon en wind meer elektriciteit dan nodig is voor eigen gebruik.

Energiebesparing

Er is nog veel te winnen op het gebied van energiebesparing. In veel gemeenten is er aandacht voor voedselverspilling. Ook het onderwerp 'energiebesparing' zou veel hoger op de agenda moeten staan. Alle energie die niet gebruikt wordt, hoeft ook niet te worden opgewekt. Wij denken dat daar nog veel winst te behalen is. Niet alleen bij bedrijven maar ook bij particulieren.

De zonneladder volgen

Ons standpunt is: eerst de daken vol, daarna kijken naar overige terreinen en ruimtes welke niet in gebruik zijn, zoals taluds en berm, groene ruimten op bedrijfsterreinen, etc. In laatste instantie kan eventueel naar landbouwgrond worden gekeken, waarbij LTO Noord graag aangetoond ziet dat alle lagere treden van de zonneladder uitgebreid zijn verkend en werkelijk onmogelijk zijn.

Regionale en Europese coördinatie

Er zijn al ontzettend veel plannen voor zonnepanelen op daken! Ook bij boeren. Een gemeente of regio zou hierin een coördinerende en faciliterende rol moeten vervullen. Zo kan het proces versneld worden. De netwerkcapaciteit is namelijk op veel plekken beperkend, waardoor lange wachttijden ontstaan voor nieuwe projecten. We moeten gebruik maken van de positieve energie die er is onder burgers om nieuwe initiatieven te ontwikkelen en deze verder helpen.

Ook Europees gezien zou de productie van duurzame energie meer gecoördineerd moeten worden. Produceer vooral daar waar dit het goedkoopste kan. Zo doen we dat ook met auto's, kleding en voedsel.

Overige handvaten

Gemeenten in de regio kunnen een belangrijke rol spelen bij het coördineren en faciliteren van alternatieve initiatieven voor duurzame energie. Dit levert op korte termijn meer energie, meer draagvlak en meer burgerparticipatie op dan grote zonnevelden. Bovendien spaart dit landbouwgrond en landschap. Investeer in slimme innovaties en laten we onze waardevolle en vruchtbare landbouwgrond gebruiken waar het voor bedoeld is: voedsel produceren!

Als met inachtneming van het voorgaande het inzetten van landbouwgrond onvermijdelijk is, kijk dan naar mogelijkheden voor meervoudig functiegebruik van grond (bijvoorbeeld uitloop van kippen of begrazing combineren met wat hoger geplaatste zonnepanelen).

De agrarische sector is met de vele duizenden hectares die zij in gebruik hebben, in het landelijk gebied van groot belang. Agrariërs en tuinders hebben de mogelijkheid om veel duurzame energie te produceren (dit doen zij overigens al op grote schaal). Daarnaast zijn het buitengebied en de agrarische bouwblokken bij uitstek geschikt voor mogelijke opslag van energie ten behoeve van afstemming van vraag en aanbod en netstabilisatie. Het is belangrijk hierbij oog te houden voor behoud van de landbouwstructuur op gebiedsniveau en voor ongewenste grondposities en hogere grondprijzen.

LTO Noord heeft de issues met betrekking tot zonne-energie en landbouw op een rij gezet zodat hiermee bij de vorming van de Regionale Energie Strategieën (RES) rekening kan worden gehouden. In het (toekomstige) klimaatakkoord is gesteld dat de energietransitie gedragen moet worden door de maatschappij. Dat betekent voor LTO Noord dat participatie van groot belang is, maar wel zodanig moet worden vormgegeven dat de zichtbare vormen van de transitie, met weerslag op het aanzicht van het landelijk gebied, geaccepteerd worden door omwonenden en relevante gebiedspartners. In het programma Klimaat en Energie in West-Nederland wordt o.a. gewerkt aan verschillende projecten om zonnepanelen op daken te stimuleren, de netcapaciteit strategisch te vergroten en kleinschalige windmolens toe te staan in alle gemeenten. Verder wordt een impuls gegeven aan mogelijk interessante vormen van energie zoals bijvoorbeeld waterstof, rijdende zonneakkers die in het bouwblok als gewas mee-roteren en trekkers die rijden zonder gebruik van fossiele brandstoffen.

Verder is geduld een schone zaak: de technologische, maatschappelijke en economische ontwikkeling is iets waar rekening mee gehouden moet worden. Het kan niet anders dan dat er de komende jaren mooie technologische innovaties voor energiebesparing, energieopwekking en -opslag aankomen, waar we misschien nu helemaal geen waardevolle landbouwgrond voor op hoeven op te offeren.